

Megjelenik mindennap a délutáni órákban.

Előfizetési díj:

Egész évre 12 ft, félre 6 ft, évnegyedre 3 ft o. é.

Szerkesztői szállás: belső-tordautca 122. sz.
Kiadó-hivatal: A tanácsház mellett, az emelet hátsó részében.

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDÁSZATI NAPILAP.

Hirdetési díj: öt hasábos garmond sorát 1-ször 7 kr. 2-ször 6 kr. 3-szor 5 kr. s egyszeri beiktatás után 30 kr. bérletdíj. — Hirdetések felvételnek: Helyben: a kiadó-hivatalban és Demjén László könyvkereskedésében. Pesten: Zeisler M. (király-utca 60. sz.) Bécsben: Haasenstein és Vogler-nél (Neuer-Markt 11. sz.) Oppelk Alajosnál (Wollzeile 22. sz.) Rudolf Mosse off. Zeitungs-Agent.

Nyiteltéri cikkek:

sora után 20 kr. előleg beküldése mellett a szerkesztőséghez czimzendők. — Előfizetések s hirdetések a vidékről a szerkesztőséghez, helyben a kiadó-hivatalhoz küldendők be.

Pest, nov. 23.

○ Azt már megszoktuk ellenzékünkől, hogy minden módot és alkalmat két kézzel szel megragadni a maga látszólagos előnyének kiaknázása s a Deák-párt compromittálása végett, de azt még sem hittük volna, hogy oly absurdum, semmi alappal nem bíró eszközökkel élni, mint legújában is a „Magyar Újság” tévé azon költött hírével, mintha Deák Ferencz a legutóbbi válság miatt visszalépne a politikai harczteréről.

És csodálkozunk egy lap ily föltevésén akkor, midőn egy ház minden pártáryalata, mint az itteni politikai körök és clubok előtt is nyilvános tényképp szerepelt Deáknak Lónyayval való benső bizalmas viszonya. Sőt midőn Andrássy gróf a külügyi tárcza átvételére fel lőn szólítva Deák azonnal egyetértett Andrássyval a Lónyay miniszterelnökségére néz, — s a köztek létező viszony mind ez ideig egy pillanatra sem szakadt meg. Minek bizonyosságát szintén elég azon tényre utalunk: hogy Lónyay nem csak többször meglátogatta Deákot gyöngékedése alatt, hanem a tegnapi ülésen is, midőn Deák hosszas betegeskedése után először jelent meg a házban, azonnal egymás üdvözlőre siettek, s hosszabb ideig társalogtak a legbarátságosabb viszonyban egymással.

Hu törekvésnek tartjuk az ellenzék minden oly kísérletét, mely a Deák-párt és kormány közt létező egyetértést és bizalmat akarná megingatni, mert e viszony közt oly szilárdul áll, hogy az ellenzék kicsinyes ráfogásai és gyanúsításai végképp elenyésznek a fennálló tények és viszonyok előtt. Már pedig az nyilvános tény: hogy ugy Lónyay mint Deák és pártja közt teljes bizalom uralkodik. Tehát kár az ellenzéknek épp a legerősebb oldalról megtámadni a Deák-pártot, — mert ez nemcsak hitre nem talál, de nevéstéges bizonyítványt is állít ki a bal és szélsőbal könnyelmű hiszékenységről.

A ház már a napokban a budget tárgyalásához fog, miután a jövő hó végéig tul kell esni rajta. Különböző képviselő körökben nagyon hiszik, hogy a budget tárgyalása nem fog sok időt és vitát igénybe venni, mivel a már systemizált és némileg állandóvá vált tételek és kiadások feleslegessé teszik az évenként megújítandó vitát felettök. S így a harcz csak egyes újabb budget-tételekre fog szorítkozni.

Andrássy Gúla grófot a napokban várják Budára, családi ügyei rendezése végett.

Társadalmunk bajai

különös tekintettel

az öngyilkosságra.

DOBRÁNSZKY PÉTER,

jog- és bölcsészettudor, kir. jogtanáról.

II.

Az öngyilkosság, mint minden emberi cselekvény, testi vagy belserveszeti majd kültermészeti és végre társadalmi tényezőkhöz közeledésének a szüleménye. Mindezen uráló körülmények okszerű viszonyzatban állanak az öngyilkosság mint okozathoz, mely viszony a beható körülmények természetéhez képest változó és a megfelelő tényekben külsőleg is észlelhető.

Igy, ha tekintjük az időt és évszakokat, melyekben az öngyilkosság elkövetettik, azt találjuk a Franciaország-, Belgium-, Dánia-, Szász- és Bajorországban, valamint az európai nagy városokban (London, Páris, Berlin, Frankfurt st.) tett tapasztalatok nyomán, hogy az öngyilkosság az

egyes hónapokban a nappal emelkedik és süllyed. Vagyis június és július havában mindenütt a legtöbb öngyilkossági eset fordul elő, november, december és január havaiban pedig a legkevesebb. Am szólnak magok a tények. Következő öngyilkossági esetek fordultak elő:

Francia. Belg. Dáni. Szász. Ausz. Bajor. Lon. Franf.

1851-60. 1841-50. 1854-56. 1847-58. 1851-54. 1851-57.

Télen: 203. 195. 188. 195. 171. 215. 168. 216. Őszszel: 207. 229. 241. 217. 241. 226. 244. 199. Tavaszkor 250. 275. 264. 281. 280. 269. 237. 270. Nyáron: 300. 301. 337. 307. 338. 290. 351. 315.

E szerint nem — mint gondolnók — a borús és ködös őszi hónapokban, hanem a verőfényes nyáron legnagyobb az áldozatok száma, kétségkívül tanúságul annak, hogy az idő évszakokként változó természetéhez képest, hatást gyakorol az öngyilkossági hajlamra. A meleg időjárás ugyanis elpuhítja az akarat ellenállási erélyét, úgy, hogy az ingerlő kísértetek több zsákmányt ragadnak; a hideg ellenben edzi, acélosítja az akaratot és így vértet ad a támadások ellen. Az idő azonban csak egy hatvány, mely fokozza az erő hajlamot, maga az öngyilkosság főképp az ezernyi társadalmi behatások körében nő nagyra. Annyi bizonyos, hogy az ép és erős akarat-erély felett nincs oly hatalma a hőmérsékletnek, mint az erkölcsileg már szétmállott akaratromok felett.

Guerry ⁴⁾ kutatásai szerint még a hétköznapiak szerint is sajátoszerűleg oszlanak meg az öngyilkossági esetek. Szombaton ugyanis, midőn rendszeren a munkadíjt szokták fizetni, és a vasárnapi mulatságok vannak kiállításban, a legkevesebb eset fordul elő, hétfőn és kedden azonban, valószínűleg, mert az ünnepnapok elvei után a nyomor és kizsáradás annál szörnyesebb, a legtöbb esik áldozatul: 11.19% hétfőn és kedden 15.71%. A nők ellenben vasárnap követik el a legtöbb öngyilkosságot, mely napon a koborló, rossz férj leginkább hagyja magára a nyomorban és gondok közt küzdő nőt.

Jellemző különbséget találunk az öngyilkosok között nemek szerint.

Az öngyilkosságbani részvét aránya a két nem között nagyon egyenlőtlen; a férfiak 3—4, sőt néha 5-ször nagyobb számmal fordulnak elő az öngyilkosok közt, mint a nők. Sokan e tényből a nőnem átlagosan nagyobb erkölcsiségére hajlandók következtetni; azonban ha meggondoljuk, hogy a férfi természeténél fogva a nyilvános élet viharában él, vállalkozásokba bocsátkozik, melyek pillanatok alatt felemelhetik, de megint tönkre is tehetik; elveket, világnézetet maga alkot magának, minélfogva közelebb áll a csalódások, meghasonlások lesújtó esélyeihez, mint a nő, ki a családi élet többnyire felhőtlen légkörében, a régi erkölcsök békés uralmához van szokva, úgy hogy nemcsak a kétségbeeső fejtevések — és elvküzdelmektől távol áll, hanem ha néha-néha gondok rohanják is meg, tünni és szenvedni tudó természetével könnyebben elmentál a kétségbeesés ostromának.

E tapasztalat alól egyetlen-egy európai államban sem találunk kivételt.

⁴⁾ Guerry: statist. morale d l'Angleterre... 1864. Paris.

a természet benső szükségességéből kiindulva éreznek és cselekednek, nála nem találhatni; az embereket minden pillanatban olyanokká teszi, a milyenekre neki éppen szüksége van: ha vajjon ezek önmagokkal összhangzásban maradnak-e, neki az mindegy. Esmének mely erkölcselenségét itt elhallgathatom, mivel e tekintetben Jókai őt csakugyan nem követi. De a színezést és a körvonaloást igen is összehasonlíthatni. Jókai valóságos virtuós, és néha örömet lel abban, hogy oly feladatokat tűzzen maga elébe, a melyeknek megoldása teljes lehetetlen. Itt csak egy példát hozok fel a „Fekete gyémántokból”.

A regény hőse Behrend Iván, birtokos s egyszerű mind egy szénbánya művezetője, hosszú éveken át a legnagyobb szorgalommal tanulmányozza azt a kérdést, hogy mi által lehetne egy meggyült szénlepet kioltani. Az eszközt fel is találta s most alkalma nyílik azt a legnagyobb mértékben igénybe venni. Nem csak az ő szénbányája, hanem egy mértföldhosszu határos környék is ég. Eszközével egymagára a földalatti országba indul, hogy a pokkalt megküzdje. E helyzet, nem akarom mondani, hogy lehetetlen, de mindenesetre oly természetű, hogy az ember arról magának észleletet nem állíthat fel, mivel az eszköz a valóságban még nincs feltalálva. A költő mégis یدا tudja feszíteni az olvasó képzelő tehetségét, hogy ez az egész eseményt egyszerű minden érzékével felfogja és elhiszi. Érdekes figyelemmel kíséri, hogy miként cselekszi ezt. Egészen ellenkező irányt követ mint Dickens. Ezt saját képzelő tehetségének képei úgy megragadják, hogy teljesen elveszteni látszik nyugalmát; az elemek dühöngése künn a természetben saját lelkét is izgalomba hozzák, feloszlak az a maga elemi ereire, a melyek iszonyu hatalommal hatnak, de úgy hogy az öntudat teljesen meg van fosztva a maga jogaitól. Jókai ellenben az elemek harczában egészen hidegen marad, ő a helyzetet előbb minden részében módszeresen elrendelte, és ezt az önkényes találmányt úgy bevészte emlékezetébe, hogy minden pillanatban tájékozni tudja magát és hogy az egyik föltétel a másiknak soha sem mond ellent. Az ő hangulata olyan mint hőseé a ki erős és ellenérő pontosan kiszámított és ezért soha sem engedi magát megzavartatni. Ilyen módon az ő elbeszélése látszólag száraz és józan, de e mellett a szín oly határozottan kiemelkedik, hogy a teljes hatásnak nem lehet elmaradni. Helytelen dolog lenne Jókait virtuozitás tekintetében csak Dickens mellett is megemlíteni akarni, de én mégis azt hiszem, hogy az ő módszer az igazi, nem csak azért, hogy dologilag helyesebb, hanem azért is, mert a tartósságra nézve is hatásosabb. Igaz, hogy Dickens az első rohammal mindent magával ragad, de az az erő, a melyet ő a képzelő tehetségnek ad, végre ellankad s a hatást is rövidíti. Az előbb Sue Eugennel hasonlítom össze Jókait széles terjedelmű eseteleseiért, de pontosság tekintetéből Jókai amazi jóval felülmúlja; Sue nem képes csak egy fejezet hosszában is rendben tartani képeket. Ebben nagyon is emlékeztet az amerikai Poe Edgarra, a ki szintén nagy kedvét lel abban, hogy a leghiteltlenebb és lehetetlen feladatokat tűze maga elé, e kivételben pedig egy szám-művész vagy mérnök lelkiismeretességével jár el.

Franciaországban ugyanis a fineműek számviszonya a öngyilkossághoz 1: 3.23 (1851—60)

Dániában . . . (1835—40) 1: 3.48.
Szász királyságban . . . (1847—55) 1: 3.62.
Bajorországban . . . (1857—62) 1: 3.91.
Belgiumban . . . (1840—49) 1: 3.96.
Svédországban . . . (1847—55) 1: 4.39.

E viszony a korokhoz képest változó ugyan, hanem sohasem olykép, hogy a nőnem öngyilkossági részvéte túlhaladna a férfiakét. Egyetlen kivételt csak a 21—30 évesek képeznek, a kik a nemi elfajulás esábjainak leginkább vannak kitéve; minélfogva az elvesztett szüzi erények gyalázata és lélekfűró gyötrelme nagyon sokat a kétségbeesésbe hajtat.

A két nem különböző természete az öngyilkossági módok és eszközök megválasztásában is mutatkozik.

Franciaországban 1852—61-ig tett észleletek alapján ugyanis 100 finemű öngyilkos közül 26% a hullámok közé temetkezett, 42—43% felkötötte magát, 14—15% golyót küldött a szívébe, 4—5% szuró vagy vágó eszközzel metszette el élete fonálát, 3% alázuhanat a magasból, 2% mérget vett, 6—7% köszéngőzzel lehelte be a halált, 1% más eszközökhöz nyúlt. A nők azonban leggyakrabban választják a vízhalált (44—6%), mert a víz minden különös önerőfejtés nélkül magától végezi gyilkos tisztelt, kerülük a „csunya” akasztást (28.8%), a golyótól a legjobban félnek (0.6%), gyakrabban rohannak le a mélybe (5.5%), mérgezerlegetből ritkábban veszik a halált (3.1%), hanem szeretnek a puha párnák közt köszéngőzben aludni el — örökre (14.2%).

A férfiak eszerint leggyakrabban használják a kötelet, a nők a habok elnyelő örvényét.

Ha Wagner azon állítása, miszerint az öngyilkosság indokai befolyással vannak az eszközök megválasztására is, igaz: akkor igen szomorúan jellemeznék korunkat a tény, hogy az akasztás felyást nő, mert ezt rendszeren az életunt, korhely vagy kicsapongó emberek szokták választani, míg az u. n. „ideálisabb” okokból elkövetett öngyilkosoknál szabályszerűen „nemesebb” (?) eszközök szerepelnek, minők például a golyó, tör, melyekkel a szerelmesek szokták rendszeren boldogtalanságuk furiát siralmok alá temetni.

A nemzetiségi sajátságok szerint különböző öngyilkossági jelenségeket találunk különböző nemzeteknél. A német fajnál ugyanis legnagyobb mérvet mutat az öngyilkosság. Egy millió lélekre jön a germánoknál általában 100., románoknál 80., német . . . 112., angol . . . 65., francia . . . 105., szlávoknál 34., ausztriai szláv . . . 47., skandináv 126., olasz . . . 20., portugál . . . 7., orosz . . . 28. Átlagosan: 68.

A germán faj tulnyomó öngyilkossági hajlamát az uralkodó protestáns felekezetiiséggel hozták okozatos összefüggésbe, mert a lelkiismeretes és mélykedélyű protestáns felekezetüknek nagyobb levén az önbírálat hajlama, elfajulás és ferde egyéni fejlődés mellett, könnyebben ragadják őket a nehezű körülmények kétségbeesett tényre, mint a könnyűvérű románokat, kik különben is hagyomány- és megkövült vallási dogmákhoz tapadnak minden egyéni reflexiók és szellemi törődés nélkül; a szláv

véralkat pedig annál kevésbé fogékony a független egyéni önbíráskodás és önelhatározás tényei iránt, mert a politikai és vallási viszonyok kettős nyomása alatt csakis idegen külelemeknek tanult és tud hódolni.

Különböző jelenségekkel találkozunk a városokban is, mint a vidéken. Legoytszámítása szerint Párisban 646 öngyilkos jön egy millió lélekre, az egész országban átlagosan pedig 110. Kopenhágában egy millió lélekre 477 öngyilkos jön, egész Dániában pedig 288. Berlinben 211 öngy. jön egy millió lélekre, egész Poroszországban 123. Ugy látszik e szerint, hogy az öngyilkosság a városban gyakoribb, mint a vidéken, a nagyobb és népesebb városokban még gyakoribb, mint a kisebbekben. Emlékeztetmélők e tény megfajtására vonatkozólag A. Corne-nak kriminálstatistikai értekezésében (Journal des Economistes. 1868. Janvier p. 63—) közlött észrevételei, melyeket Oettingen (Moralstatistikája 461. lapján) következőkben foglal össze: „A vidéken, kisebb városokban és községekben már az együttlakó emberek kölcsönös ismeretisége hatályosan ellensúlyozza a kísértéseket és esábot. A közlelkiismeret mint örökű hatalom egykére dolgozik az erkölcsökkel és jó szokásokkal. Innen van, hogy a község megromlott tagjai többnyire idegen városok zürzavarát keresik fel, a hol a kínálkozóbb alkalom mellett a gyalázat kevésbé érezhető. Mert a zajló néptömeg és üzérkedő hullámok tengerében, a hol mint hab a habra tolul a sokaság és mégis idegen marad mindenki, ki törődik az egyes emberrel, annak erkölcsi és testi tönkrejutásával! Azért a nagy városok valóságos szülőhelyei és tenyészűdei ugy az elfajulás — mint az öngyilkosságnak.” Hozzáteszem, hogy azon ezerű érdeklharcz és üzletverseny, mely nagy fejlettségű városokban az embereket vállalatból vállalatba hajítja, sokak üdvét és lételet a kiszámíthatlan szerencse ragadó kerekéhez köti; úgy, hogy valamint vándorban, gyors emelkedés és ternésimálás lehető, ép oly könnyű a másrésztől ezerek bukása, anyagi és erkölcsi megsemmisülése. Ezen és hasonló hatások, melyek a társadalmi élet ezeralaku jelenségeiben ténylegesenülnek, a nagy üzelmű városok jellemző tulajdonságai; azért oly gyökeresen különböző az egyén- és életképződés a városokban meg a falvakban és vidéken.

A mi illeti a hivatás és a műveltség befolyását az öngyilkosságra, e tekintetben teljesen megbízható statistikai adatok még hiányzanak, annyi azonban bizonyos, hogy a legnagyobb számmal a „hommes de peine” vagyis a nehéz és fáradtságos munka emberei, nevezetesen a cselédek és katonák jeleneknek az áldozatok sorában, úgy, hogy ezeket csak a megbélyegzett életpályák népe, a prostituáltak és fegyenczek mulják felül.

A „Kol. Közl.” eredeti távsürgönye.

Bécs. A legújabb miniszteri laistrom ez: Auersperg elnök, Lasser bel-, Stremayer kultus, Depretis kereskedelem, Banhans földmívelés, Chlumetzky honvéd, Glaser igazság, Plover pénzügyminiszterek lennének. Az új miniszterium programja lenne: kiegyezés a lengyelekkel, a Landtagok feloszlatása,

bölcselmi értekezésnél, a melyet Behrend Iván Pesten egy mívelt közönség előtt felolvas. Az északi sark-utazók az utóbbi években az északi szél. 80 foka alatt tul a feltornyosodott jégterlatokon egy folyó tengert fedeztek fel, a melynek tulajdonságát illetőleg még nem tudtak egyetértésre jutni. Ebből a felfedezésből amaz értekezés szerzője az északi földszarknál egy hatodik világrész létezését következteti, a melyet a magnetikus meleg élet. Ezt a világrészt oly alaposan és részletezve írja le, mintha ő maga már ott is járt volna. Ha a czél tudományos hypothesis lenne, ugy az ilyen eljárás méltó volna a legerősebb hibáztatásra; költőileg tekintve azonban a képzelőtehetségnek olyan erejét tanúsítja, a minővel Gullivers s más oldalról Robinson Crusoe költője birtak. Az előadó soha sem jó ki fontoskodásából; a kérdés: a legünnepélyesebb komolysággal tárgyalja, egyik természeti törvényt a másik után felhalmazza, hogy a lehetetlen összeállítsa. A komikus hatás éppen az által rendkívül nevedik és az ember szívesen gyönyörködik a képzelet képeiben, midőn a felett is csodálkozik, hogy a költő azokat hinni látszik: a mint ő magának a magnetikus sark alatt az életet képzi, olyannak kellene lenni az ő eszméje szerint általában az egész világ életének.

A legerősebb realismust tükröző képzeleti képeket talál az ember minden többi regényeiben és elbeszéléseiben: egy sáka sereg pusztításaiban, a pusztai viharban és szelvézében. A fekete gyémántokban még a mammoth-korszakhoz is elvezettünk, a mire nézve természetesen több analogia áll a költő rendelkezésére, mint az északi földszark magnetikus országát illetőleg.

(Folyt. köv.)

TÁRCZA.

Jókai Mór.

Schmidt Jullántól.

(Folytatás.)

Az első mű, mely könyvei közül kezembe került, az ő legújabb regénye „a fekete gyémántok” volt. Az ember azonnal érzi, hogy egy rendkívüli talentummal van dolga; ezen talentum használása felett azonban kénytelenítettünk ismételve megrázni a fejünket. Nyilván van, hogy a francia iskolában nőtt fel s leginkább Sue Eugen befolyása látszik rajta.

Ezt az író jó társaságban nem örömet szokták emlegetni, de nekünk németeknek nem szabad elelejtetni, hogy Sue éppen oly szorgalmasan olvasnak nálunk mint Dickens, inkább mint bármely német író és mivel egy okozat sincs ok nélkül, következésképpen ennek a körülménynek is okát valamely pozitívumban kell keresni.

Sue Eugen főérdeme az ő nagy terjedelmű esetelelésében áll. Egyszerű, erős s merész rüptü vonásokkal oly határozottan körül tud írni s annyira be tud vésni a képzeletbe valamely helyzetet vagy egy bizonyos alakot, hogy az ember azt nem könnyen felejtí el. Színei nem izlésteljesek, kevésbé nuancirozottak, de erőteljesek, a legerőteljesebb dolgokat is ugy adja elő, hogy az ember legalább tudja, mit akar. Eszközeit persze épp oly kevésbé választja meg, mint feladatait. Az igazság iránti tisztelt hiányzik nála, szilárd, biztos jellemeket, a kik

